

Tošenovský, Ludvík

[Schulz, Walter. Wittgenstein]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1970, vol. 19, iss. B17, pp. 182-183

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106933>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

kotechnické revoluce se již výrazně projevují krizové příznaky dosavadních myšlenkových soustav. Způsob myšlení založený na antické koncepci nestačí. Východisko z tohoto stavu vidí Gardavský v novém, širším způsobu myšlení, pro které zavádí termín *přísňé myšlení*, v němž je ovšem staré *přesné myšlení* (rozuměj exaktní, vědecké) obsaženo. V podstatě jde o obohacení dosavadního způsobu myšlení některými principy židovského „monismu“, který vyrostl ve společnosti bez dělby práce a později ustoupil do pozadí.

Z Gardavského pojetí vyplývá (sám autor to tak neformuluje), že vědeckotechnická revoluce není pouze kvantitativní, nýbrž kvalitativní změna. Jde o zvrát v dosavadní dělbě práce; v zásadě má mizet rozdíl mezi prací fyzickou a duševní. V nové éře by se tedy mohla uplatnit obnovená monistická koncepce, kterou vstoupí člověk do dějinného procesu jako aktivní tvůrce. Východisko z myšlenkové krize současného evropského člověka a společnosti má tedy být nalezeno v syntéze antické a židovské koncepce — v *přísňém myšlení*.

Škoda, že formulaci této věci nevěnoval autor více pozornosti. Zaměřuje se v podstatě na cíle, k jejichž realizaci má *přísňé myšlení* vést, nepodařilo se mu však precizovat samu metodu. Je tedy problematické, jak tohoto způsobu myšlení použít a zároveň se vyvarovat rizika, že místo předpokládané vyšší syntézy — *přísňého myšlení* — nedojde k zdeformování myšlení *přesného*.

Hana Orličková

Walter Schulz: *Wittgenstein*; Neske, Pfullingen 1967, 114 stran.

Spis je opatřen výmluvným podtitulem: *Die Negation der Philosophie*. A skutečně otázce Wittgensteinova vztahu k filosofii věnuje autor nemalou pozornost. V předmluvě sice uvádí, že dnes prakticky nikdo nepochybuje o tom, že Wittgenstein patří k nejvýznamnějším filosofům přítomnosti, že však to bývá zdůvodňováno rozdílně: jinak logickými pozitivisty (ti ho cení jako autora Traktátu), jinak těmi, kdo ho jako autora Filosofických úvah (*Philosophische Untersuchungen*) řadí až do blízkosti existenciální filosofie, a konečně jinak lingvistickými filology, kteří vysoce vyžadávají hlavně jeho ideu jazykových her. Nicméně i předmluva končí tezí: „Der Leitgedanke dieser Analysen ist eine kritische Prüfung der Intention Wittgensteins, die Philosophie zu negieren, denn diese Intention bestimmt Wittgensteins Denken von Grund auf“ (str. 8).

V první kapitole spisu se autor věnuje rozboru Logicko-filosofického traktátu, a to tak, že nejdříve se zamýšlí nad společnými předpoklady L. Wittgensteina a Vídeňského kroužku, jakož i Wittgensteinovým stylem myšlení. Podrobně se dále obírá jeho zobrazovací teorií, světem jako objektivní stránkou zobrazování a obrazem jako subjektivní stránkou tohoto zobrazování. Závěrečné úvahy první kapitoly věnuje autor problému destrukce myšlenkově reflektujícího subjektu a Wittgensteinovu nečasovému oddělování (*Trennung*) života a vědy.

Druhá kapitola začíná analýzou současného hodnocení Filosofických úvah a divergujících tendencí v nich obsažených. Hlavní pozornost je věnována ideji jazykových her (W. vysvětluje pojem jazykové hry v § 23, u Schulze je obsáhlý citát z tohoto paragrafu na str. 62–63). Slovem „jazyková hra“ chce W. zdůraznit, že mluvená řeč je částí nějaké činnosti nebo životní formy. Ve zbytku kapitoly se probírají možné námitky proti této ideji, ať se už opírají o problematičnost Wittgensteinova pojetí porozumění a mínění, či o jeho pojetí citu a bolesti. V této kapitole je také nejseverněji charakterizována Wittgensteinova negace filosofie. Především se ukazuje, že v Traktátu má vlastní zánik (*Selbstauflösung*) filosofie proběhnout ve prospěch jednak života, jednak vědy, kdežto ve Filosofických úvahách už výhradně ve prospěch každodenního světa jazyka (rozuměj spíše řeči, parole), ve prospěch jazykových her.

V třetí kapitole se autor pokouší určit místo Wittgensteinovy jazykové analýzy v dějinách myšlení. Jeho úvahy ústí v kritiku lingvistickofilosofických tendencí nově fundovat filosofii z pozic Wittgensteinovy ideje jazykových her, a to tak, že se prohlašuje, že jazyk je všeobjímající základní určení a jako takový principem veškeré filosofie; tyto tendence jsou v protikladu k Wittgensteinovi, protože tento myslitel usiloval o úplnou negaci jakékoli filosofie.

Velkým kladem Schulzovy práce je, že se mu podařilo dokázat, že Wittgensteina

nelze jednoznačně vykládat jako myslitele, který zpřetrhal všechna pouta s tradiční filosofií, a že po srovnání s touto tradicí se jeví jako myslitel, který etabloval pozitivistický funkcionalismus, jehož charakteristickým znakem je absence dialektické reflexe člověka zaměřené na něho samého.

Ludvík Tošenovský

Joachim O. Fleckenstein: Naturwissenschaft und Politik (Von Galilei bis Einstein); Verlag Georg D. W. Callwey, München 1965, 256 stran.

Autor knihy je ředitelem Ústavu dějin exaktních přírodních věd a techniky na Vysoké škole technické v Mnichově. V úvodu autor mimo jiné zdůrazňuje, že nechce použít statistické, ani historickomaterialistické metody, které jsou jinak vždy správné, a to proto ne, že s jejich pomocí by prý mohl objevit pouze kostru dějin (rozuměj: dějin vzájemného vztahu mezi přírodními vědami a politikou). Je to pochopitelné, protože historickomaterialistickou metodu charakterizuje jen jako postup, při němž se vychází z přírodovědných faktů a zkoumá vliv velkých objevů jako parního stroje, elektřiny a dnes atomu na vývoj lidské společnosti (str. 11).

Protože v knize není obsah, považují za prospěšné uvést doslovně názvy jednotlivých kapitol: 1. Die Renaissance als Basis der Neuzeit, 2. Die Gründung der exakten Wissenschaften im Zeitalter der Gegenreformation des Barock, 3. Das Zeitalter der Aufklärung und der Akademien der absoluten Monarchien, 4. Das Zeitalter des Bonapartismus und des romantischen Historismus, 5. Positivismus und Sozialismus als Grundlage des liberalen Fortschrittsglaubens und des wissenschaftlichen Sozialismus, 6. Der Zusammenbruch des klassischen Wissenschaftsideals im Zeitalter Einsteins.

Ve stručném doslovu autor mimo jiné zjišťuje, že kniha je spíše než objektivní a univerzální historii problému (vztahu mezi přírodními vědami a politikou) „eine sukzessive Folge von Schlaglichtern auf die Geschichte der Naturwissenschaften, der letzten 500 Jahre“. Autor nechtěl použít žádné objektivní metody, a proto, jak sám přiznává, je kniha „sowohl speziell als auch subjektiv geschrieben“ (str. 229). Autor sice umísťuje různé vědce do politické situace jejich doby, především pak Leonarda da Vinciho jako univerzálního člověka a technokratického vizionáře, Galileiho jako zakladatele moderní dynamiky i Newtona jako jejího dovršitele, Descartesa jako otce novodobého myšlení, Leibnize jako posledního metafyzika scholastiky, encyklopedisty jako první technokratické progresisty, Comtea, Einsteina aj. Vypočítává však pouze některá fakta z dějin vědy a příslušná fakta o střetech, interakcích a kontaktech vědců s držiteli moci; ani v náznamech se bohužel nepokouší o žádná zevšeobecnění, která by byla alespoň srovnatelná s hlubokými generalizacemi B. Dunhama o vztazích mezi mysliteli a lidmi, kteří disponují finančními prostředky. (Srovnej Barrows Dunham, *Thinkers and Treasurers*, New York 1955.)

A tak nutno s politováním konstatovat, že kromě souhrnu zajímavých a poutavých historických faktů nepřináší kniha, hlavně pro filosofa, mnoho nového a podnětného.

Ludvík Tošenovský

D. P. Dryer: Kant's Solution for Verification in Metaphysics; George Allen & Unwin Ltd., London 1966, 530 stran.

Prolegomena byla a jsou Kantovým pokusem vysvětlit podstatu Kritiky čistého rozumu Kantovým současníkům. Dryerova kniha (daleko obsáhlejší) je pokusem přiblížit dnešním, v podstatě empiricky orientovaným anglosaským adeptům filosofie některé závažné Kantovy myšlenky.

Kniha je rozdělena do jedenácti kapitol. V prvé se obírá často protikladnými interpretacemi základního smyslu Kritiky, tj. názorem, že hlavním úkolem kritiky je vybudovat obecnou teorii poznání, názorně demonstrovat situaci filosofie, dokázat nemožnost metafyziky, vytvořit „metafyziku zkušivosti“ a ospravedlnit potřebu metafyzického věření (beliefs). V další kapitole nejdříve odpovídá na otázku, proč jsou metafyzické soudy empiricky neverifikovatelné, obírá se jedním způsobem ověřování soudů, které nejsou empiricky verifikovatelné, píše o analytických soudech a logických pravdách, odpovídá na otázku, proč metafyzické soudy nemohou být verifikovány stejným způsobem jako soudy analytické, zamýšlí se nad rozdílem mezi distinkcí syntetického a analytického a mezi distinkcí empirického a apriorního. a ob-